

**Програма для вступного іспиту
до аспірантури Інституту археології у 2026 р.
Спеціальність В9 – історія та археологія.
Освітньо-наукова програма «Археологія та антропологія»**

Для вступників напрямку «археологія».

1. Методи датування археологічних комплексів.
2. Культури скіфського часу лісостепової смуги України.
3. Кочовики євразійських степів V—IX ст.
4. Ямна культурно-історична спільність.
5. Античні автори про Північну Причорноморщину.
6. Ранньосередньовічні археологічні культури слов'ян Східної Європи (празька, пенківська, колочинська).
7. Енеолітичні пам'ятки лісо-степової смуги України.
8. Грецька колонізація Північної Причорноморщини.
9. Археологічні пам'ятки кочовиків Євразійських степів X—XIV ст.
10. Неолітичні культури України.
11. Матеріальна культура скіфів.
12. Слов'янські племена теренів України VIII—IX ст.
13. Ранній палеоліт України.
14. Етнокультурне районування Скіфії.
15. Пам'ятки давньоруського часу у Середньому Подніпров'ї.
16. Проблема первісного заселення території Східної Європи.
17. Етапи планування археологічного проекту, експедиції.
18. Давньоруські поселенські пам'ятки Галицького та Волинського князівств.
19. Мезоліт України.
20. Культура сармат Східної Європи.
21. Економічний розвиток Київської Русі за археологічними даними.
22. Загальна характеристика епохи енеоліту теренів України.
23. Археологічні культури I-го тис. н.е. у лісостеповій смузі України.
24. Становлення християнства у Східній Європі.
25. Фінальний палеоліт України.
26. Боспорське царство. Устрій, динаміка розвитку.
27. Міста Київської Русі. Ознаки, влаштування, функції.
28. Культури бронзової доби степової смуги Східної Європи.
29. Ольвія. Устрій, влаштування, динаміка розвитку.
30. Неінвазивні методи в археології.
31. Пам'ятки первісного мистецтва на території України.
32. Херсонес. Устрій, влаштування, динаміка розвитку.
33. Основні писемні першоджерела з давньої історії населення Східної Європи.
34. Періодизація історії первісного суспільства і археологічна періодизація.
35. Археологічні пам'ятки скіфів степової смуги України.
36. Проблема походження слов'ян.
37. Археологія як історична наука та її джерела.
38. Адміністративний устрій Київської Русі у X, XI-XII, XII-XIII ст.
39. Превентивна та рятівна археологія у сучасних умовах - в Україні та в Європі.

40. Криза мисливського господарства та становлення виробничої економіки.
41. Комплекс археологічних пам'яток. Визначення, суть, приклади.
42. Ремесло давньоруського часу за даними археології. Категорії матеріалу.
43. Реконструкція соціально-економічних структур давніх суспільств за археологічними даними.
44. Енеолітичні пам'ятки степової України.
45. Методи фіксації в археології.

Для вступників напрямку «антропологія».

1. Антропологія в системі наукових знань, її зв'язок з іншими дисциплінами.
2. Первісне заселення території України: антропологічний аспект.
3. Сармати за даними антропології.
4. Антропологічні дослідження як джерело історичної інформації.
5. Фізичні особливості неандертальців Криму.
6. Формування антропологічного складу сучасного населення України.
7. Джерела і напрями палеоантропологічних досліджень.
8. Антропологічний склад мезолітичної людності Дніпровського Надпоріжжя.
9. Біологічне різноманіття людства.
10. Формування антропології як самостійної науки. Перші антропологічні товариства в Європі.
11. Антропологічна характеристика неолітичних мисливців-збирачів за матеріалами могильників Маріупольського типу.
12. Методи палеоантропологічних досліджень.
13. Сучасний стан і напрями антропологічних досліджень в Україні.
14. Антропологічна характеристика носіїв енеолітичних культур на території України.
15. Теорії моноцентризму і поліцентризму та сучасні погляди на місце і час походження людини.
16. Діяльність Хведора Вовка як фундатора української антропології.
17. Населення трипільської культури у світлі антропологічних даних.
18. Ознаки статі людини на черепі і скелеті.
19. Зародження антропологічних знань в Україні (XVIII - XIX ст).
20. Усатівська культура за даними антропології
21. Визначення віку людини за її скелетом.
22. Українська антропологія в 20-30-ті роки ХХ ст.
23. Антропологічний склад носіїв ямної культури Північного Причорномор'я.
24. «Класичні» і атипові неандертальці Євразії.
25. Будова людського черепа.
26. Антропологія носіїв катакомбної культури.
27. Австралопітеки.
28. Зубна система людини: будова і вікові особливості.
29. Антропологічний склад скіфських племен на теренах України.
30. Поняття про раси. Фактори расоутворення.
31. Джерела і напрями біоархеологічних досліджень.
32. Антропологічна характеристика мезолітичних мешканців кримських печер.
33. Кіммерійці за даними антропології.

34. Будова посткраніального скелету людини.
35. Антропологічний склад носіїв черняхівської культури.
36. Населення середньовічного Криму за даними антропології.
37. Сучасні уявлення про походження людини.
38. Антропологічний склад носіїв салтівської культури.
39. Населення античних міст Північного Причорномор'я за даними антропології.
40. Основні етапи і чинники антропогенезу.
41. Нащадки літописних племен території України-Руси за даними антропології.
42. Біоархеологічні реконструкції.
43. Сучасні дані про походження *Homo sapiens*
44. Антропологія носіїв зрубної культури.
45. Українці на антропологічній мапі Європи.